

MET HET TEECKEN VAN EEN DUYFKE.

De zestiende eeuw was voor Brabant een periode waarin het gewest verarmde, enerzijds door de politieke machteloosheid waarin het verkeerde, anderzijds door uitplundering van al dan niet muitende oorlogsbonden.

Ook al was Gemert een zelfstandig, onafhankelijk staatje, de armoede der ingezetenen was aan die der Brabandors gelijk. Veel geboden en ordonnantiën werden uitgevaardigd om de armoede te beperken en eventuele bijstand te regelen. Toen reeds werd van "den arme" geleefd. De H.Gaestmeesters, voorgezetan door de pastoor, bepaalden dat allen die des H.Gaestes leefden een "teecken" zouden dragen van een "duyfke" en dat zij hun aalmoezen openbaar op geordineerde tijden konden ontvangen. Allen die deze aalmoezen gebruikten, verplichtten zich "in geen herbergen te gaen drincken noch clincken, noch speelen metter carten, noch tarlingen, ballen, clossen noch egaen speel", zo stond in een "nota" verordeningen van 1558.

Andere ordonnantiën, de armen betreffende, luidden:

- "niemant en sal ledich gaen ploncken sonder sijn brot te winnen of gaen bidden langs die straete, die storok genoeg is sijn brot te winnen opten peen van te water en brot gestelt te worden.
- niemant en sal van buyten binnen Gemert bidden oft int Gasthuys logeren sonder teecken te hebben vanden pastoor of H.Gaestmeesters.
- Geen buytenluyd hier wonende sullen der aalmoesen gebruyken opten voorschreven peen.

- Een iegelijck zal sijn kindere wachten gaen te bidden ende vande rebauwen te converseren op peen als voornoemd."

Het herbergbezoek werd de armen dus min of meer ontzegd maar voor de nog niet geheel uitgehusten werd het "pilske" binnen bereik gehouden met de bepaling:

- "niemant en sal hier bier brouwen om te vercoopen than vier kannen voor een blanc op peen van een Philippus gulden sijnt dat dardel voor den aenbrengor."

Oesondanks bleef het feesten en de daarmee gepaard gaande bierconsumptie veelal de oorzaak van de armoede. Om de ingezetenen te behoeden voor verval tot de bedelstand, werden wederom ordonnantiën uitgevaardigd die zulks moesten voorkomen:

- "niemant en sal geen kermis houden langer than één dach op

- peen van 4 karolusgulden.
 - niemant en sal brulofft halden meerder than van xx. personen ende niet langher than 2 dach opten peen van xx karolusgulden.
 - niemant en sal gelt gheven opt duopsel van kindere heffen".
- De "geefbrulofften" drukten zwaar op de ingezetenen. Alle dorpsgenoten kwamen op de bruloff, wat vele nieuwbakken "beddengenoten" in de wittenbroodsweken reeds afhankelijk maakte van de H. Geestmeesters. Bovendien was de gewoonte dat de feestgangers met grote cadeaus kwamen, vaak een zware belasting alvorens men zich aan de feestdis kon scharen. De "armen" konden kiezen tussen de schande van niet te verschijnen of de schande van een klein cadeautje.

Ook de gewoonte der dorpelingen van het met den "krommen errem" op kraam- of doopvisite gaan (de schatkraam), moest aan banden worden gelegd. In 1612 werd in de dorpen van de meierij van 's-Bosch een zelfde soort ordonnantie uitgevaardigd. De middelnederlandse opsomming van de "beswaernisse" hierin is ter verduidelijking van toenmalige toestanden het lezen waard:

"Aldus

geordineert in Brabant die requeste aldaer geresenteert bij Johan vanden Heuvel Stathouder des hooghschoutens van 's Hertogonbosche binnen zijn meijerije ten plattelande aldaer. Inhoudende hoe dat inde selve meijerije bij den ingezetenen hoe langher hoe meer worden gheintroduceert groote suare belastinghen bij forme van gheffbrulfften, Schateram ende diergelijke tot grote beswaernisse van de gemeynten die daerbij in sulcker vueghen worden uitgetoert ende gedepauperoert dat sij hennen lasten ende schulden qualijk connen betalen. Jae soe van der eeren weggen als andorssins bij dien middel gedwonghen niet alleen het geit aldaer te gheven bij leeninge op te nemen maar ooc tot haren groten costen ende achterdeel van hennen welvaart moeten becostinghen die cleederen oft het siraet tot sulcken maeltijden om in egheen schande te vallen etc., etc."

Naast de ordonnanties die dergelijke "beswaernisse" moesten beperken trachtte men in de Commandorije uitbreiding van de bedelstand tegen te gaan door te voorkomen dat armen van buiten Gemert zich vrijelijk in de heerlijkheid Gemert konden

vastigen door te verordenen dat:

- "niemand en sal rebouwen of rebolsteren herbergen op die varburte van 3 karolus guldens."
- niemand en sal van buyten Gemert te Gemert mogen wohnen, die min onderhanden heeft than ses lopen lants off hij moet daer nederleggen 18 guldens, ses vur den heer, ses vur die heilige Geest en ses vur die naebuereen of sullen uijt trecken".

Ook de pastoor had in deze tijd vele geboden die meestal voor de ingezetenen "getekend met het duyfke", golden, zoals:

- "oneerlijke kinderen sullen niet solempnel maar savonts geduept worden.
- dat geen bruijt den mechden crants op set sou sij swanger is of quat gerucht heb".

Het heeft er voor de armen altijd en overal beroerd uitgezien, de geldbezitters hebben hen door de eeuwen heen altijd uitgebuit en/of vernederd.

In de tweede helft van de 18e eeuw werden zelfs door de plaatselijke overheden bedeljagers aangesteld, die bedelaars uit naburige plaatsen vaak met zware mishandelingen hun dorp uitranselden. Churchill heeft eens gezegd: "Socialisme is een vrucht van de jaloezie!" Hij voegde er echter niet aan toe, dat die jaloezie volledig gerechtvaardigd is en was.

Ad Otten.

H.A.V.O./ATHENEUM IN GEMERT.

Het gerechtvaardigde trots werd door ons gemeentebestuur kennis gegeven van de ministeriële goedkeuring voor het stichten van een middelbare school.

Deze, zeer verblijdende gebeurtenis, waarvoor iedereen dankbaar moet zijn, is voor Gemert van historische betekenis en ze zal in Gemerts geschiedenis zijn uitwerking niet missen.

Het bestuur van onze heemkundekring meent ook langs deze weg het gemeentebestuur hartelijk te moeten gelukwensen met dit resultaat waar zo naarstig naar gestreefd is en dank te moeten betonen aan elkeen die door zijn inzet eraan heeft meegewerkt.

Chr. van Schijndel, voorzitter.